

ประชุมจัดทำ

หนังสือสงวน
ห้าม
นำออกนอกห้องสมุด

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ

โปรดให้พิมพ์ครั้งแรก ในการพระกศล

เล่ม ๔
เมษายน พ. ศ. ๒๔๖๓

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

คํานํา

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนครราชสีมา มีรับสั่งมายังกรมการขอพระสมุทวชิรญาณสำหรับพระนคร ว่าจะทรงจัดการปลงศพหม่อมเจ้าหญิงประทุมแมน ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น ๒ กรมขุนวรจักรธรานุภาพ ซึ่งได้เคยมีอุปการะคุณแก่พระองค์มาแต่ก่อน ทรงพระศรัทธาจะพิมพ์หนังสือเป็นของแจกสักเรื่อง ๓ ไปรตให้กรมการช่วยเลือกหาเรื่องหนังสือในหอพระสมุด ฯ ถวาย ถ้าและได้หนังสือซึ่งเนื่องในกรมขุนวรจักรธรานุภาพด้วย จะพอพระเหตุไทยมาก มีกระแสรับสั่งดังนี้

ข้าพเจ้ารฤกได้ว่าหอพระสมุด ฯ เคยได้หนังสือเรื่องต่าง ๆ มาจากวังกรมขุนวรจักร ฯ หลายคราว จึงค้นดูในหนังสือพวกนั้น พบขบถว่าโคมมีอยู่ ๒ ชุด เช่นขบถว่าโคมถวาย พระพรในงานเฉลิมพระชันษาใน

รัชกาลที่ ๔ แลรัชกาลที่ ๕ ชุด ๑ เป็นบทรำโคมแต่ง
 ถวายพระพรกรมขุนวรจักร ๑ เมื่อพระชันษาครบ ๕๐ ปี
 ชุด ๑ คิดเห็นว่าบทรำโคมเหล่านี้เป็นหนังสือซึ่งตรง
 ตามพระประสงค์ของสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ ๑ ด้วย
 การเล่นรำโคมเต็มเล่นอย่างฉ้วน บทที่ขั้วร้องก็เป็น
 ภาษาฉ้วน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 มีรับสั่งให้กรมขุนวรจักร ๑ ทรงแปลลงเป็นภาษาไทย จึง
 ได้เกิดบทรำโคมภาษาไทยขึ้น นับว่าเนื่องในกรมขุน
 วรจักร ๑ ด้วยเหตุนี้ ยังอีกประการหนึ่ง บทรำโคม
 เหล่านี้ยังมีไต่โดยพิมพ์มาแต่ก่อน สมควรที่จะพิมพ์
 ให้แพร่หลายแลเป็นประโยชน์ที่จะรักษาอย่าให้สูญเสีย
 ใต้น้ำความกราบทูลสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ ๑ พระ
 องค์ทรงพระดำริเห็นชอบด้วย ข้าพเจ้าจึงได้ขอบท
 รำโคมซึ่งมีอยู่ใน กรมมหรศพมา สอดกับฉบับของหอ
 พระสมุด ๑ ได้ย้บทรำโคมแต่งใหม่ในรัชกาลที่ ๕

(๓)

มาอีกชุด ๓ ซึ่งยังไม่เคยมีฉบับในหอพระสมุด ฯ จึง
ได้รวมพิมพ์เป็นประชุมบทรำโคม ให้เป็นหนังสือชุด
เดียวกันกับประชุมบทเห่เรือแลประชุมบทมโหรี ซึ่งหอ
พระสมุด ฯ ได้พิมพ์แล้วนั้น

ข้าพเจ้าได้เรียบเรียงตำนานรำโคมไว้ข้างต้นเหมือน
อย่างได้เรียบเรียงเรื่องตำนานเห่เรือแลตำนานมโหรี
มาแต่ก่อน แต่การเรียบเรียงเรื่องตำนานรำโคมอยู่
ข้างลำบาก ทั่วๆ เกี้ยวเนื่องไปถึงเรื่องพงศาวดารที่พวก
ญวนอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทย มีปรากฏในจดหมาย
เหตุเก่าข้างยังไม่ปรากฏข้าง ข้าพเจ้าได้อาศัยใ้
ถามพระครูคณานัมสมาจารย์ (ขี้) วัดมงคล
สมาคม แลองค์พจนสุนทร (มีน) วัดสมณานัม
บริหาร แลวานพระเจนจันอักษรไปสืบถามตามพวก
ญวนผู้สูงอายุที่บางโพธิ์ รู้สึกขอบคุณท่านทั้ง ๓ แล
ขอบคุณพระบรรณารักษ์ซึ่งได้ช่วยขแรง กระบวนรำโคม
ให้ทราบด้วยเป็นอันมาก

(๔)

หวังใจว่าท่านทั้งหลายที่ได้สมุคเล่นนี้ไป จะพอ
ใจอ่านและจะถวายอนุโมทนาพระกุศลบุญราษีทักษิณา
นุปัตทาน ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมโกษาเจ้าฟ้ากรมหลวง
นครราชสีมา ได้ทรงบำเพ็ญในงานปลงศพหม่อมเจ้า
หญิงประทุมแมน และได้โปรดให้พิมพ์หนังสือเรื่อง
นี้ให้แพร่หลายเป็นครั้งแรกนับแต่วัน

ที่ ๑๖ พฤษภาคม สถานายก

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๓

สารบัญ

อธิบายตำนานเรื่องรำโคม	หน้า ๑
วิธีเล่นต้นสิงห์ โคนรำโคมอย่างฉวน	๑๓
รำด้วยรำโคมอย่างไทย	๑๗
บทรำโคมครึ่งรัชกาลที่ ๔	๒๓
บทรำโคมครึ่งรัชกาลที่ ๕	๓๑
บทรำโคมถวายพระพรกรมขุนวรจักร	๓๗

อธิบายตำนานเรื่องรำโคม

รำโคมเป็นการพ้อนรำอย่างหนึ่งทำนองเดียวกับระบำ
สำหรับเล่นที่หน้าพลับพลาเวลาเสด็จออกทอดพระเนตรงาน
มหรศพตอนค่ำ คู่กับเต้นสิงห์โต ซึ่งสำหรับเล่น
ถวายทอดพระเนตรเวลาเสด็จออกพลับพลาตอนย้ายการ
เล่นทั้ง ๒ อย่างนี้เดิมพวกญวนที่เข้ามาสามัคคีตพงษ์พระ
บารมีคิดผูกหักกันขึ้นเล่นถวายทอดพระเนตร สันอง
พระเดชพระคุณในงานมหรศพของหลวงก่อน แล้วจึง
ได้เลยเป็นเครื่องมหรศพสำหรับเล่นงานหลวงต่อมา

ต้นเดิมของการเล่นเต้นสิงห์โตแลรำโคม ๒ อย่างนี้
สืบได้ความว่า การเล่นเต้นสิงห์โตญวนเขาคำรามมา
แต่จีน ในเมืองจีนนั้นพวกชายฉกรรจ์ที่ใจคอกกล้าหาญ
มักชวนกันฝึกหัดวิชาสำหรับรบสู้ของกันตัว คือหัดวิชา
บำรุงกำลัง (ยิมแนสติก) แลมวยปล้ำ เป็นต้น ถึง
เวลานักชกถูกชกเช่นตรุษจีน มักคุมกันไปเที่ยวเล่น

ประลองกำลัง คือที่เราเรียกว่า “พระยู” ให้คนดู ทำ
 เป็นรูปสิ่งทีโตใส่ตัวแต่นำกระบวรไปเป็นสำคัญ เพราะ
 ฉะนั้นการเต้นสิ่งทีโตจึงเป็นเครื่องหมายของพวกที่ได้ฝึก
 หัดมีกำลังวังชากล้าหาญ พวกจีนที่เล่นเต้นสิ่งทีโต
 วงใหญ่ในเมืองเราเวลาตรุษจีนก็สมมติว่าเป็นคนชนิคนั้น
 ถึงพวกที่อังกฤชเรียกว่า “ฮ็อกเซอร์” (แปลว่า
 นักมวย) ซึ่งได้เคยก่อการกำเริบใหญ่โตในเมืองจีน
 เมื่อ พ. ศ. ๒๔๕๓ ก็กล่าวกันว่าเป็นพวกที่เล่นเต้นสิ่งทีโต
 นั้นเอง การเล่นเต้นสิ่งทีโตคงเป็นประเพณีมีมาในเมือง
 จีนแต่โบราณ พระเจ้าแผ่นดินฉินฉวนเฉาแบบอย่างไป
 ฝึกหัดพวกทหารฉวนให้เล่นประลองกำลังอย่างจีน การ
 เล่นเต้นสิ่งทีโตจึงติดไปเป็นประเพณีในราชสำนักของ
 ฉวนท้วย ส่วนการเล่นรำโคมฤาที่เราเรียกกันแต่ก่อน
 ว่า “ฉวนรำกระดาน” นั้น พวกฉวนเขาว่าเป็นของ
 กิดขึ้นในเมืองฉวนเอง สำหรับเล่นถวายพระพรพระ
 เจ้าแผ่นดินในงานมงคล เช่นงานเฉลิมพระชันษาเป็น

กัน ที่เมืองจันทบุรีไม่ เรื่องต้นเดิมของการเล่นเต้น
สิ่งที่โตกัยเล่นรำ โคมสี่ใบได้ความดังกล่าวนั้น

เหตุที่พวกญวนจะนำท่าการเล่นเต้นสิ่งที่โตกัยเล่นรำ
โคมเข้ามาฝึกหัดไว้ในเมืองไทยนั้น ได้ความว่าเมื่อ
ครั้งเมืองตองเกียกกับเมืองเว้ต่างมีเจ้าครองเป็นอัครแก่กัน
ที่เมืองเว้เกิดขบถ พวกขบถชิงได้เมืองแล้วฆ่าพัน
เจ้านายเสียเป็นอันมาก พวกเขืองค์เจ้าเมืองเว้ทรอก
อยู่ใต้ พวกนั้นหน้พวกขบถลงมาทางเมืองไซ่ง่อนหลาย
องค์ องค์เชียงซุนบุตรที่ ๔ ของเจ้าเมืองเว้มาเอาไครย
อยู่ที่เมืองซาเตียนซึ่งต่อแดนเขมร เขมรเรียกว่า
เมืองบันทายมาศ พวกขบถยกกองทัพมาติดตาม
เจ้าเมืองซาเตียนเห็นเหลือกำลังที่จะต่อสู้ ก็อพยพครอบครัว
พาองค์เชียงซุนเข้ามายังกรุงธนบุรี เมื่อราวขวอก
พ. ศ. ๒๓๑๘ พระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดฯ ให้ช่วยไว้แล้ว
พระราชทานให้ญวนพวกของค์เชียงซุน ตั้งบ้านเรือนอยู่
นอกพระนครทางฝั่งตะวันออก คือที่แถวถนนพาทร์ทิ

ทกวนัน จึงเรียกกันว่าบ้านฉนวนมาจนสร้างถนนพาทริ
 อย์มาองค์เชียงชุนพยายามจะหนี พระเจ้ากรุงธนบุรี
 จึงมีรับสั่งให้ประหารชีวิตเสีย พวกองค์เชียงชุน
 เป็นฉนวนพวกแรกที่อพยพเข้ามาตั้งภูมิลำเนาอยู่ในประ
 เทศัน เมื่อภายหลังเสียกรุงเก่าแก่พม่าซำคัก
 ต่อมาถึงชนกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อรัชกาลที่ ๓
 มีนัคคาเจ้าเมืองเว้ อีองค์ ๓ ชื่อองค์เชียงลือ เกิม
 หนัพวกขมดมาอาศัยอยู่ที่เมืองไซ่ง่อน พวกฉนวน
 ที่เมืองไซ่ง่อนนับถือดงยกย่องให้ครองเมือง แต่รักษา
 เมืองต่อสู้อัครไม่ไหว จึงหนีมาอาศัยอยู่ที่เกาะกระบือ
 ในแดนเขมร พระยาชลบวิกรมเรือรบไทยไปลาดตระเวน
 ทางทะเล ไปพบองค์เชียงลือ ๆ จึงพาครอบครัว
 โดยสารเรือพระยาชลบุรี เข้ามาขอพึ่งพระบารมีอยู่

๑ กล่าวกันอีกนัยหนึ่งว่า เมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีมีสัญญา
 ธิปลาศ เกิดอุปาทานว่ามีแก้วอยู่ในท้ององค์เชียงชุน จึงให้
 ประหารชีวิต เพื่อจะค้นหาแก้ว.

ณกรุงเทพฯ ๑ เมื่อบุณเภา พ.ศ. ๒๓๓๖ อันเป็นยศ ๒

ในรัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
 จฟ้าโลกย์ ทรงพระกรุณาธิคุณบำรุง แลพระราช
 ทานทำให้ญวนพวกของคเชียงลือตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำ
 ผังควันออกที่ตำบลคอกกระบือ คือตรงที่ตงสถานทุก
 ไปรคเกิดทุกวันนี้ พวกญวนที่นับถือของคเชียงลือมีมาก
 ครั้นรู้ว่าของคเชียงลือใดมาพึ่งพระบรมเป็นหลักแหล่งอยู่
 ในกรุงเทพฯ ๑ ก็พากันอพยพครอบครัวติดตามเข้ามา
 อีกเนื่อง ๆ จำนวนญวนที่เข้ามาในคราวของคเชียงลือ
 เห็นจะมากด้วยกัน จึงปรากฏว่าของคเชียงลือได้ควม
 คุมพวกญวนไปตามเสด็จในการทำสงครามกับพม่าหลาย
 ครั้ง ของคเชียงลืออยู่ในกรุงเทพฯ ๑ ๔ ปี ครั้นถึง
 ปีมะเมีย พ.ศ. ๒๓๓๘ ของคเชียงลือเขียนหนังสือทูลลา
 ทางไว้ที่ทมิฬฯ แล้วลอบลงเรือหนีไปกับคนสนิท เนื้อ
 ความในหนังสือนั้นว่า ตั้งแต่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิ
 สมภาร ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ๑ ทำนุบำรุงเป็น

อเนกประการ ถึงให้กองทัพไทยไปช่วยตีเมืองไซ่ง่อน
 พระราชทานก็ครั้ง ๓ แต่การยังไม่สำเร็จ เพราะ
 กรุงเทพ ฯ คิดทำสงครามอยู่กับพม่า จะรอต่ไป
 ก็เกรงว่าพรรคพวกทางเมืองญวนจะรวนเรไปเสีย ครั้น
 จะกราบถวายบังคมลาโดยเข็ดแผนก็เกรงจะมีเหตุขัดข้อง
 จึงไต่หน้ไป เพื่อจะไปคิดอ่านตีเอาเมืองไซ่ง่อนคืน ถ้า
 ขัดข้องประการใดขอพระบารมีเป็นที่พึ่ง ทรงอุคหนนด้วย
 เมื่อไค้เมืองแล้วจะมา เป็นข้าขอบขัณฑสีมาสัยไป องค์
 เชียงสือหน้ไปพักอยู่ที่เกาะกุก เมื่อข่าวทองคำเชียง
 สือหน้ทราบถึงพระกรรณ พระบาทสมเด็จพระพุทธ
 ยอดฟ้าฯ พาโลกย์ไม่ทรงถือโทษ แต่กรมพระราชวัง
 ขวรมหาสุรสิงหนาททรงขี้เคืององค์เชียงสือ ใน
 ครั้งนั้นจึงโปรดให้ญวนพวกองค์เชียงสือย้ายขึ้นไปตั้ง
 บ้านเรือนอยู่เสียที่บางโพธิ์ ยังมีเชื้อสายสัยมาจน
 ทุกวันนี้

มีคำเล่ากันว่า เมื่อองค์เซียงสือเข้ามาอยู่
 ในกรุงเทพฯ นั้น ได้คิดฝึกหัดให้พวกญวนเล่นเดิน
 สิ่งโตแลร่าโคม แล้วนำมาเล่นถวายพระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ทอดพระเนตร เป็นการสนอง
 พระเดชพระคุณ โปรดให้เล่นที่หน้าพลับพลา แล้วจึง
 เลยเล่นเป็นประเพณีมีสืบมาจนรัชกาลหลัง ๆ ความ
 ทกล้วนมีเค้าเงื่อนเห็นสมจริง ด้วยองค์เซียงสือเข้า
 มาอยู่ในกรุงเทพฯ ตั้งแต่ปลาย พ.ศ. ๒๓๒๖ จนขมเมียบ
 พ.ศ. ๒๓๒๘ ในระหว่างนั้นเมื่อขมเมียบ พ.ศ. ๒๓๒๘
 ทำการพระราชพิธีบรมราชาภิเศก แลสมโภชพระนคร
 มีมหรศพเป็นการใหญ่ องค์เซียงสือเห็นจะฝึกหัด
 การเล่นอย่างญวน ให้พวกของตนเล่นสนองพระเดช
 พระคุณในงานมหรศพคราวนั้น แต่องค์เซียงสือจะได้
 ฝึกหัดให้เล่นในครั้งนั้นทั้งเล่นเดินสิ่งโตแลร่าโคม ฤ
 แต่อย่างโตอย่างเคี้ยว ขอนโตสอยบุกในโตลงซึ่งกรม
 หมันศรีสุเรนทรทรงแต่ง ว่าด้วยงานพระเมรุสมเด็จ

พระปฐมบรมมหาชนก ซึ่งทำในรัชกาลที่ ๓ เมื่อขมโรง
พ.ศ. ๒๓๓๘ เครื่องมหรศพซึ่งพรรณาวัวในหนังสือนั้น
มีปรากฏแต่การเล่นเต้นสิงห์โต กล่าวไว้ในโคลงว่า

ฉวนเล่นโตพ้อแก้ว	ผกผัน
เฉเวียนฉวักเวียนวัล	ควนไค้
ฉวนหกคังกัณฑ์	ปากคาย คายแซ
คักคายปลายเสียวไต้	สยคท้อใจขาม

แต่การเล่นรำโคมมิไค้มีแวในหนังสือนี้เลย จึง
ให้เที่ยวสืบถามตามพวกฉวนที่ส่งอายุ ไค้ความว่า
รำโคมนั้นเป็นของมชนทหลัง ฉวนพวกที่เขามาชน
หลังต่อมาอีกเป็นผู้นำแบบแผนเข้ามา องค์เชียงสือไค้
มาผูกคิให้พวกฉวนเล่นครั้งรัชกาลที่ ๓ แต่เต้นสิงห์โต
กัษพระยู่เท่านั้น

พวกฉวนที่อพยพเข้ามาอยู่เมืองไทยภายหลังครั้ง
องค์เชียงสือ มาเมื่อในรัชกาลที่ ๓ อีก ๓ คราว
คือเมื่อขมเมย พ.ศ. ๒๓๖๗ พระเจ้าแผ่นดินฉวนมินมาง

ประกาศห้ามมิให้พวกญวนถือศาสนาฤคคัง แลจับ
พวกญวนที่เขารักทำโทษต่าง ๆ จึงมีพวกญวนเขารักอพ
ยพครอบครัวหนีภัยเข้ามาพึ่ง พระบารมีอยู่ในประเทศนี้
มาอยู่ที่เมืองจันทบุรีโดยมาก ที่เข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ
ก็เห็นจะมีบ้าง ชรอยจะมาอยู่ที่บ้านโปรตุเกสเขารัก
ซึ่งอพยพเข้ามาจากเมืองเขมร แลโปรตุเกสพระราชทาน
ที่ให้อยู่ที่สามเสนนั้น ภายหลังจึงโปรดให้ญวนเขารัก
ไปอยู่ที่ตำบลนั้นต่อมาอีก กังจะปรากฏต่อไปข้างหน้า
ญวนอพยพมาอีกคราว ๑ เมื่อครั้งเจ้าพระยาบดินทร
เดชา (สิงห์เสนี) ไปได้เมืองญวนเมื่อขมเสง พ.ศ. ๒๓๘๕
ได้ครัวญวนส่งเข้ามาถึงกรุงเทพฯ ๑ เมื่อปลายขมเมย
พ.ศ. ๒๓๘๕ ครัวญวนที่เขามาคราวนี้เป็น ๒ พวก คือ
เป็นพวกถือพระพุทธศาสนาพวก ๑ เป็นพวกถือ
ศาสนาฤคคังพวก ๑ พวกญวนที่ถือพระพุทธศาสนานั้น
โปรดให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองกาญจนบุรี สำหรับ
รักษาขอมเมืองใหม่ ซึ่งทรงสร้างขึ้นที่ปากแควก แต่

พวกญวนที่ลอบสาสนาคฤศตังนั้น เห็นจะเป็นเพราะมีญวน
 เขารค้อยที่สามแสนมาแต่ก่อนข้างแล้ว จึงโปรดให้ตั้ง
 บ้านเรือนอยู่ที่ตำบลสามแสนในกรุงเทพ ฯ ๑ ทิศต่อกับ
 บ้านพวกคฤศตังเชื้อโปรตุเกส ซึ่งอพยพเข้ามาจาก
 เมืองเขมร แลโปรด ๑ ให้ขึ้นอยู่กับพระบาทสมเด็จพระ
 พระที่นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระ
 เจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ ทรงผูกหัดเป็นทหารชั้นใหญ่
 ญวน ๒ พวกที่กล่าวมานี้ ถึงรัชกาลที่ ๔ พวกญวน
 คฤศตังย้ายสังกัดไปเป็นทหารชั้นใหญ่ฝ่ายพระบรมราชวัง
 (คือญวนพวกพระยาบันภานุสิงหนาท) พระบาทสมเด็จพระ
 พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงทราบว่าพวกญวนที่อยู่
 เมืองกาญจนบุรีโดยมากอยากจะมาอยู่กรุงเทพฯ เหมือน
 กับญวนพวกอื่น จึงพระราชทานพระบรมราชานุญาต
 ให้เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ริมคลองผดุงกรุงเกษม ซึ่ง
 ไต่โปรดให้จัดใหม่ขึ้น แล้วให้จัดเป็นทหารชั้นใหญ่ฝ่าย
 วังหลวงสืบมา ที่เมืองกาญจนบุรียังมีวัดญวนแล

มชอคำบาล เช่นเรียกว่า “ชุกขายญวน” ปรากฏ
 อยู่จนทุกวันนี้ เชื้อสายพวกญวนที่อพยพเข้ามา
 กรุงเทพ ฯ ยังคงอยู่ที่เมืองกาญจนบุรีก็เห็นจะมีบ้าง
 ครั้นญวนที่อพยพเข้ามาครั้งหลังในรัชกาลที่ ๓ นั้น
 มาเมื่อขศวต พ.ศ. ๒๓๘๓ มีเรื่องปรากฏในจดหมายเหตุ
 ว่า เวลานั้นกองทัพไทยกับเขมรกำลังรบพุ่งขับไล่กอง
 ทฬญวนที่เข้ามาตั้งอยู่ในแดนเขมร กองทัพญวนถูก
 ล้อมอยู่หลายแห่ง พอเกิดความไข้ขึ้นในค่ายญวน
 พวกญวนเห็นความไข้ออกมาหาเขมรประมาณ ๑,๐๐๐ เลิศ
 เจ้าพระยาบดินทรเดชาขอกส่งเข้ามากรุงเทพ ฯ พระบาท
 สมเด็จ ฯ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้พวกญวน
 ไปอยู่ที่บางโพธิ์กับเชื้อสายพวกองคเชียงสือ แล
 ให้สังกัดเป็นกรมอาสา ขึ้นอยู่ในพระบาทสมเด็จ ฯ พระ
 ขันเกล้าเจ้าอยู่หัว เข้าใจว่าญวนพวกหลังนี้ที่เป็นผู้นำ
 คำร่ำโคมเข้ามา ด้วยมีคำของญวนที่ส่งอายุแล้วว่า
 พระบาทสมเด็จ ฯ พระขันเกล้าเจ้าอยู่หัว มีรับสั่งถาม

๕ ถึงการเล่นของพวกเขา (ท่านองจะตำรังตามดั่งเค้า
 ๕ มุลเรื่องเล่นเต็นสิ่งทีโต) พวกญวนกราบทูลว่า
 ๕ ประเพณีในเมืองญวนนั้น ถ้าพระเจ้าแผ่นดินเสด็จออก
 ๕ เพลากลางวัน พวกทหารเล่นเต็นสิ่งทีโตถวายทอด
 ๕ พระเนตร ถ้าเสด็จออกกลางคืน มีพวกระบำแต่ง
 ๕ เป็นเทพยดามารำโคมถวายพระพร พระบาทสมเด็จพระ
 ๕ พระที่นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดให้หัดพวกญวนรำโคม
 ๕ ขนพวก ๓ แต่จะเปนด้วยเหตุใดไม่ปรากฏ หาได้
 ๕ เล่นถวายตัวเมื่อรัชกาลที่ ๓ ไม่ ตามคำเล่าว่าได้เล่น
 ๕ ถวายตัวเป็นครั้งแรกเมื่องานพระเมรุพระบรมศพพระบาท
 ๕ สมเด็จพระที่นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แล้วพระบาทสมเด็จพระ
 ๕ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดฯ ให้พวกกรมญวนหก
 ๕ ซึ่งเป็นพนักงานเล่นเต็นสิ่งทีโตมาแต่ก่อนนั้น หัดเล่น
 ๕ รำโคมในเวลาค่ำด้วยสืบมา สืบได้ความในเรื่อง
 ๕ ทำนารำโคมตอนที่เล่นอย่างญวน ดังกล่าวมานี้

๕ ึ่งการเล่นของพวกเขา (ท่านองจะตำรัสถามถึงเค้า
 ๕ มูลเรื่องเล่นต้นสิ่งโท) พวกเขากรายทูลว่า
 ๕ ประเพณีในเมืองฉวนนั้น ถ้าพระเจ้าแผ่นดินเสด็จออก
 เพลากลางวัน พวกทหารเล่นต้นสิ่งโทถวายทอด
 ๕ พระเนตร ถ้าเสด็จออกกลางวัน มีพระกระหม่อม
 ๕ เปนเทพยดามารำโคมถวายพระพร พระบาทสมเด็จพระ
 ๕ พระที่นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดให้หัดพวกเขาเล่นรำโคม
 ๕ ขึ้นพวก ๓ แต่จะเป็นด้วยเหตุใดไม่ปรากฏ หาได้
 ๕ เล่นถวายตัวเมื่อรัชกาลที่ ๓ ไม่ ตามคำเล่าว่าได้เล่น
 ๕ ถวายตัวเป็นครั้งแรกเมื่องานพระเมรุพระบรมศพพระบาท
 ๕ สมเด็จพระที่นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แล้วพระบาทสมเด็จพระ
 ๕ พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดฯ ให้พวกกรมฉวนหก
 ๕ ซึ่งเป็นพนักงานเล่นต้นสิ่งโทมาแต่ก่อนนั้น หัดเล่น
 ๕ รำโคมในเวลาค่ำด้วยสืบมา สืบได้ความในเรื่อง
 ๕ ทำานรำโคมตอนที่เล่นอย่างฉวน ดังกล่าวมานี้

วิธีเล่นเต๋นสิงห์โตแลร่ำโคมอย่างฉวน

เนื้อเรื่องทีเล่นเต๋นสิงห์โตเป็นอย่างไร สืบไม่ได้
 ค้นตำรา ต้องว่าแต่ตามทีเคยเห็นพวกฉวนหกเล่น
 เริ่มเรื่องคนเล่น ๒ คน แต่งเป็นสิงห์โตตัวใหญ่ตัว ๑
 ออกมาเต๋นท่าสิงห์โตเข้ากับเพลงเครื่องไล่ไก่ เต๋นจบ
 เพลงแล้วลงนั่ง (สมมติว่าเข้าโรง) มีคนเล่นอีกคน ๑
 แต่งเป็นเสือออกมาเต๋นท่าเสือ ครั้นจบแล้วมีคน ๑
 แต่งเป็นชายหยาบโพงมาจะตักน้ำ มาพบกับเสือ ๑
 จะกิน ชายนั้นจึงเรียกลให้พระภูมิช่วย (มีเรื่องอธิบาย
 ตรงันว่า เติมชายตักน้ำกับพระภูมินั้น เป็นสหายร่วม
 คู่ช่วยมทุกซึกัน ได้สัญญากันไว้ว่าถึงฝ่ายใดตายไป
 แล้วก็จะไม่ทิ้งกัน คน ๑ ตายก่อนได้เป็นพระภูมิเจ้าที่
 จึงมาช่วยสหายในเวลาอัยจน) พระภูมิคือเสือตายแล้ว
 พาชายตักน้ำไปจับลูกสิงห์โต แม้สิงห์โตออกมาได้
 พระภูมิจึงให้แก้วแก่ชาย ตักน้ำให้พ่อสิงห์โตพามาได้

ตามใจ แล้วเห็นท่านองจะได้ลาภสการยศศักดิ์ก็อย่าง
ใดต่อไป แต่พวกญวนหกล่นเพียงพ้อสิ่งที่โคมมาได้
ก็ขี้เพียงนั้น แล้วเล่นพระขี้ต่อไปจนหมดเวลา

วิธีเล่นว่าโคมเมื่อยังร้องรำอย่างญวน เรียกว่าญวน
รำกระถางนั้น มีคนรำ ๔๐ คนยืนเรียงกันเป็น ๒ แถว
แถว ๑ แต่งตัวโปกคือศีรษะด้วยแพรแดง ใส่เสื้อแพรเขียว
นุ่งกางเกงแพรแดง อีกแถว ๑ โปกคือศีรษะด้วยแพรเขียว
ใส่เสื้อแพรแดง นุ่งกางเกงแพรเขียว โคมนั้นทำ
โครงเป็นรูปกระถางต้นไม้สี่เหลี่ยมกันสอย บิดกระดาก
ตัวกระถางทำเป็นโคม ติดเทียนจุดไฟที่ในกระถางนั้น
ที่ปากกระถางปักกลดศักดิ์ทำเป็นต้นไม้มีดอก ข้างกัน
กระถางทำเป็นค้ำค่อลงมาสำหรับมือถือ พวกที่รำถือ
โคมกระถางคนละ ๒ ใบ ร้องรำเพลงต่าง ๆ มีกรับ
เคาะจังหวะ ครั้นร้องรำจบบท ๑ แล้วก็ต่อกันทำเป็นรูป
ต่าง ๆ อย่างหนึ่ง เช่นรูปเรือเป็นต้น ต้นเข้ากัษ

เพลงเครื่องโล่โก๊ เสรีแล้วร้องรำโคมอีก ครบ ๕ คราว
ทั้งหมดเรื่อง

บทที่พวกรำโคมร้องเป็นภาษาญวนนั้น บทคันเป็น
คำถวายพระพรแปลกกล่าวถึงเทพยตามารำโคม บทตอน
ท้ายเอาเรื่องสามก๊ก ตอนเล่าขานคิดปราชโยโรกผ้า
เหลือง กับตอนข้านเมืองเป็นจลาจลเพราะตั้งโต๊ะว่า
ราชการมากล่าวเป็นทำนองสภาสิต ได้ขอจากมาจาก
กรมมหรศพิมพ์ไว้เป็นตัวอย่างในหนังสือบท ๑

บทถวายพระพรเฉลิมพระชนมพรรษา

-
- ๑ ข่านถ่อ ข่านถ่อวา พงเห็น
ตั้งท่านถ่อ โยเกื่อง
 - ๒ เมียนถ่อง เมียนถ่องตั้ง วินเขา
ตั้งท่านถ่อ โยเกื่อง
 - ๓ จ้อย่าง จ้อย่างลาย ท่าวกง
ตั้งท่านถ่อ โยเกื่อง
-

หนังสือสงวน
พิมพ์

003230

บพทศคคมานั้นเห็นว่าไทยร้องมานานแล้ว บางทีจะ
 คลาศเคลื่อนจากคำเดิมซึ่งเป็นภาษาญวน จึงได้ส่งไป
 วนญวนซึ่งเป็นผู้รู้อยู่ที่บางโพธิ์ตรวจสอบแลให้ช่วยแปล
 เป็นภาษาไทยมาให้ ได้ความเป็นคำชี้แจงเพิ่มเติม
 ในเรื่องญวนรำโคมต่อออกไปว่า เมื่อในรัชกาลที่ ๕
 องค์กรม ซึ่งภายหลังได้เป็นพระครูบริหารอะนัมพรต
 แล้วเลื่อนเป็นพระครูคณานัมสมณาจารย์ เมื่อยังเป็น
 เจ้าอธิการวัดญวนบางโพธิ์ ได้ออกไปเมืองญวนครั้ง ๓
 กลับเข้ามาเล่าแก่สานุศิษย์ว่า แขนงรำโคมญวนที่
 รำกันในประเทศนี้ เคลื่อนคลาศจากแขนงอย่างในเมือง
 ญวนเสียมาก พระครูกรมได้ข้ทแขนงเข้ามา จึง
 เลิกเด็กศิษย์วัดหัตรำโคมชั้นสำหรับ ๓ ยังมีตัวเหลือ
 อยู่ในเวลานี้หลายคน คือพระครูคณานัมสมณาจารย์
 (ข) วัดมงคลสมาคม ยัดันเป็นต้น ก็ได้เป็นเด็ก
 รำโคมครั้งนั้น พระครูกรมได้เคยพาเด็กรำโคม

ซึ่งหัดคนใหม่มารำถวายตัว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ

พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในงานเฉลิมพระชนม์พรรษา
ครั้งที่ ๑ แต่จะเป็นขีไรจำหาได้ไม่ บทรำโคมซึ่ง

ส่งไปให้สอยนั้น บทของพระครุกร่วมเป็นดังนี้

๑ ขี้ย่างถ่อ ขี้ย่างถ่อหัว ผงเทียน

ตั้งทั้นถ่อ โยเกื่อง

๒ เมียงเกรือง เมียงเกรืองตั้ง ขันข้าว

ตั้งทั้นถ่อ โยเกื่อง

๓ จ้อย่าง จ้อย่างลาย เตียวกำ

ตั้งทั้นถ่อ โยเกื่อง

๔ ว่างเดื่อง ว่างเดื่องตั้ง ตั้งหัว

ตั้งทั้นถ่อ โยเกื่อง

คำที่ ๔ ในบทของพระครุกร่วม หามิในบทกรม

มหรศพไม

คำแปลรำโคมฉนวน

- ๑ ถวายดอกไม้เชือกเฉลิมพระชัณษา เฉลิม
พระชัณษา
ขอเพิ่มพระชนมพรรษาให้ยาวยืน
- ๒ ขอเพิ่มพระเกียรติยศจงวัฒนา จงวัฒนา
ขอเพิ่มพระชนม์พรรษาให้ยาวยืน
- ๓ นานาประเทศมาถวายราชบรรณาการ นานา
ประเทศ
ขอเพิ่มพระชนม์พรรษาให้ยาวยืน
- ๔ พระเจ้าอยู่หัวทอกพระเนตรโคมไฟ พระ
เจ้าอยู่หัว
ขอเพิ่มพระชนม์พรรษาให้ยาวยืน

ว่าด้วยรำโคมอย่างไทย

กรมฉนวนทก ซึ่งสำหรับเล่นเต้นสิ่งทีโตแลรำโคม
แต่เดิมผู้ใดจะได้ยังคัมภีร์ฉนวนหาทรายไม่ ทรายแต่ว่า

เมื่อในรัชกาลที่ ๔ ไปรตให้กรมขุนวรจักรธรานุภาพ
 ทรงบังคับบัญชา การที่เปลี่ยนร่ำไค้มา ร้องรำอย่าง
 ไทยนั้น เปลี่ยนเมื่อชวต พ.ศ. ๒๔๐๗ เหตุด้วยใน
 บั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระชันษา
 ครบ ๖๐ ปีบริบูรณ์ จะมีการมหรศพลเฉลิมพระชนม์
 พรรษา เป็นการชาติใหญ่ ทรงทราบว่าร่ำไค้
 เป็นมหรศพออย่าง ๑ ซึ่งสำหรับเล่นในการเฉลิมพระ
 ชันษาตามประเพณีฉนวน จึงมีรับสั่งให้กรมขุนวรจักร
 ธรานุภาพ คิคอ่านแปลงร่ำไค้ให้เป็นมหรศพออย่างไทย
 สำหรับเล่นในการเฉลิมพระชนม์พรรษานั้น แล้ว
 จึงเลยเล่นนำพลับพลาแทนร่ำไค้มาอย่างฉนวนต่อมา แต่
 เล่นเฉพาะมหรศพที่เป็นงานใหญ่ เช่นงานสมโภช
 ช้างเผือก ฉางานพระเมรุใหญ่ที่้องสนามหลวง เป็นต้น
 ถ้าเป็นการมหรศพชั้นสามัญก็ให้คงร่ำไค้มาอย่างฉนวน
 อยู่ดังแต่ก่อน เป็นต้นตลอดมาจนในรัชกาลที่ ๕

ลักษณะที่แก้ไขแบบรำโคมเป็นอย่างไรครั้งนั้น ก็
 อนุโลมตามแบบรำโคมฉนวน แม้ยทที่แต่งใหม่บางยท
 ก็เกิดความตามยทฉนวน เหมือนเช่นยทฉนวนที่ได้ยก
 มาเป็นตัวอย่างในหนังสือนี้ ถ้าสังเกตก็จะเห็นได้ว่าเค้า
 ความเป็นอย่างเดียวกันยทที่ ๒ ที่ ๓ ซึ่งแต่งเมื่อรัชกาล
 ที่ ๔ นั้นเอง แต่ผู้ใดจะเป็นผู้แต่งยทรำโคมภาษาไทย
 เมื่อในรัชกาลที่ ๔ หาทราบไม่ พิจารณาเหตุเข้าใจว่า
 มีพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ทรงแก้ไขเพิ่มเติมอยู่หลายแห่ง ผู้ที่คิดคำนำร้องนั้น
 ทราบว่าพระวาทมนุ ทองอยู่ เวลานั้นยังเป็นหลวงพิศนุ
 เสนีเป็นผู้คิดกระบวนร้อง เล่ากันมาว่าได้โปรดให้เข้าไป
 ร้องถวายทรงฟังก่อน โปรดแล้วจึงได้ให้ใช้เป็นแบบ
 นอกจากยทร้องการที่แก้ไขในครั้งนั้น คือเพิ่มจำนวน
 พวงรำโคมอย่างไรเป็น ๖๐ คน ให้แต่งตัวนุ่งสนับ
 เพลา นุ่งผ้าเขียว ใส่เสื้อแพรอย่างน้อยสี่แดง
 แถว ๑ สีเขียวแถว ๑ มีผ้าคาดพุง คีตะใส่หมวกพยับ ยอด

เป็นหัวหน้า (คล้ายรูปหมวกพวงนาฬิกา) สีแดงแถว ๑
 สีเขียวแถว ๑ แลโคมที่รำนันทำเป็นดอกบัวให้ถลคนละ
 ๒ โคม เป็นโคมสีเขียวแถว ๑ สีแดงแถว ๑ ระวังเข้า
 พิณพาทย์เครื่องใหญ่ ทำรำก็แปลงมาเป็นทำรำอย่าง
 ไทย แต่เลือกทำที่คล้ายกระบวนรำอย่างฉวนแลมีต่อ
 เป็นรูปต่าง ๆ ไปได้เล่นแต่บ่ชวต พ.ศ. ๒๔๐๗ นั้นเป็นต้นมา
 ถึงรัชกาลที่ ๕ มีการเฉลิมพระชันษา เมื่อขมเม็ย
 พ.ศ. ๒๔๓๓ เป็นข้แรก มีบทรำโคมแต่งถวายพระพร
 เฉพาะคราวนั้นข ๑ ผู้ใดแต่งหาทรายไม่ ต่อมา
 มีบทรำโคมแต่งขึ้นในรัชกาลที่ ๕ อีกขด ๑ จะเป็น
 พระยาศรีสุนทรโวหาร น้อย ๆ ผู้ใดแต่งส่งไปข้อย
 และจะแต่งเมื่อขใดก็ไม่ทรายแน่ ขทขคใหม่เป็นแต่
 ใช้ร้องผลัดกันกับขรัชกาลที่ ๔ ในงานมหรคพซึ่งมี
 รำโคมหลายวัน สันนิฐานว่าเห็นจะโปรดให้แต่งขึ้น
 สำหรับร้องผลัดเปลี่ยนกันเป็นวัน ๆ มีให้ฟังเข้แต่
 อย่างเดียว เพราะฉนั้นขบทรำโคมขรัชกาลที่ ๔ จึง
 ยังใช้มาจนทรายเท่าทุกวันนี้

มีบทำโคมเขนยทพิเศษอยู่อีกชุด ๑ ทำนองจะเป็น
 พวกเจ้ากรม ปลัดกรมฉนวนทก วนให้ผู้หนึ่งผู้ใด
 แต่งขึ้นซักซ้อมกันรำโคมถวายพระพร กรมขุนวรจักร
 ธรานภาพ เมื่อทรงบำเพ็ญพระกุศลเฉลิมพระชันษา
 ครบ ๕๐ ขบริบูรณ์ เมื่อขกาล พ.ศ. ๒๔๐๘ หอพระสมุด
 ได้ค้นฉบับชุดนี้มาจากวังกรมขุนวรจักรธรานภาพ จึงได้
 รวมกับขทหลวงครั้งรัชกาลที่ ๔ และที่ ๕ พิมพ์ในสมุด
 เล่มนี้ เป็นพระสมบทำโคมบรรดาที่มีในภาษาไทย
 ครบทุกอย่าง แต่เสียดายอยู่ที่ขทแต่งครั้งรัชกาลที่ ๕
 ขาดอยู่บท ๑ ค้นฉบับที่ขอมมาจากกรมมหรคพ เขาข
 ถวายพระพรกรมขุนวรจักร ฯ ใส่แทนไว้ตรงนั้น หาข
 เติมไม่ได้ทันพิมพ์หนังสือนี้ จึงต้องวางไว้แห่ง ๑ ได้
 ขอกไว้ตรงที่วางนั้นแล้ว

ประชุมบทรำโคม

—*—
แต่งครั้งรัชกาลที่ ๕

บทที่ ๑ ร้องเพลงฝรั่ง

- ๑ สรวมน้ำฟ้าพระบาท ถวายบังคมบรมราช^๑
 บรมนารถบาทบพิตร พิภพสยามประเทศ
 ๑ ตูข้าสวามีภักดิ์ บรรจงจักเทียบประทีป
 กุศลมาลัยมาประนต เถลิงพระยศท่านไท้ ขอเกษะ ฯ

บทที่ ๒ ร้องเพลงนางนาค

- ๑๖ ศิวสวัสดิพิพัฒน์เพิ่ม ภูลพระพรเฉลิม
 พระเจ้าประเทศเขตรสยาม^๒
 ๑ ของงำราคโรคเสียมทรม สรรพสิ่งข้อมความ
 ขยำไค้มาแผ้วพานผจญ

๑ เดิมว่า ขอถวาทขอภวาท ในรัชกาลที่ ๕ แก้เป็น ถวาท
 คำนับขอภวาท แล้วแก้เป็น ถวาทบังคมบรมราช

๒ เดิมว่า เกษสยาม

๑ ขอบพระองค์ดำรงพระชนม์
ไว้รัยรอบทางชาติยศ เย็นยาวเย็นสด

๑ ขอบงสำเร็จราชกิจ
ทุกสิ่งสำราญราชฤไทย ราชการประสิทธิ

๑ พระเดชแห่งพระภูไฉน
ทั่วทั้งอาณาประชาราชน ชกเกล้าแม่ไป

๑ เมตตากรรณาทรงผจญ
สถ้านสเทือนธรณ อริราชช้อย่น

(ร้องจบต่ออรปมังกร พิณพาทย์ทำเพลงพญาเค็น)

บทที่ ๓ ร้องเพลงพัคชา

๑^๖ ทุกประเทศมาทำไมตรี ชื่นชมยินดี

ททานทศจำทลสาร

๑^๗ แต่งทงเครื่องราชบรรณาการ ถวายพระผู้พาน

พิภพศรีอโยธยา

- ๑) กำขึ้นค้าขายแน่นอนหนา ท้าวราษฎร์ประจำ
- อุดมสมบัติบริบูรณ์
- ๑) ขอกกรมเกลาเพิ่มกุล พรตวายนเรนทร์สุร
- พระชนม์เจริญยิ่งยืนยง
- ๑) ท้าวเทพย์อำนวยการประสงค์ ถึงพระจำนง
- จงช่วยมาพิทักษ์รักษา
- ๑) อธิราชอย่าไต่พาธา ไทธิราชราชา
- พระวงศ์อำมาตย์มนตรี^๒
- ๑) อนึ่งเทพทั่วทวยราษฎร์ จงรับพลี
- บำบวงที่สรวงสักการ
- ๑) จงช่วยขบวิรักษ์ภูบาล สมเด็จพระจอมปราชญ์
- ให้เปรมเกษมสาทร

๑) เดิมว่า เรือไฟไปมา แลในรัชกาลที่ ๕

๒) เดิมก่อนว่า สืบพระวงศ์ดำรงเกียรติภูมิ เทียมเท่าบัลลังก์
ของอย่าได้มีอันตราย แล้วจบบทที่ ๓ เพียงเท่านั้น ความค่อนไป
แปลของแต่งใหม่

- ๑ พระเศวตเทษมดวงทินกร พระเกียรติกิจการ
พระยศภโยยิ่งยง
- ๑ สำราญทั่วราชประยูรวงศ์ อิกข้าบาทขงส์
บำรุงยศยาภิไภยพาล

(ร้อยจบต่อรูปเรือกำปั่น พิณพาทย์ท่าเพลงโล้)

บทที่ ๔ ร้องเพลงเหาะ

- ๑๑ บ้างไทเทเวศร์ อันเรือเทศทุกสถาน
เลงทิพย์จากัญญาณ ก็แจ้งความตามประสงค์
- ๑ ชวนกันมาประชุม นำพระลานในล้อมวง
กลางเหล้าก็สวมทรง อารมณ์ครมณเฑียร
- ๑ ลางเหล้าก็ทรงเคือง แดงประเทืองคชเคี้ยว
แต่ละองค์ทรวทรวงเพ็ชร์ เหาะห้อมล้อมมาพร้อมกัน
- ๑ กรกมประทมไฟ มาแต่ในนันทวัน
เป็นอบลของสวรรค์ นอบน้อมกายถวายกร

๑	พร้อมใจสามีกักคิ
กล่าวพจน์แสนสุนทร	สุรารักษ์สโมสร
ข้างชัยขานประสานเสียง
๑	อินทร์พรหมประนมนิ้ว
เวียนวงเป็นคู่เคียง	เป็นแถวทิวำรายเรียง
สำเนียงเพราะสนั่นสนาม
๑	คนธรรพอันเรืองฤทธิ์
กุมภภัณฑ์ก็นำสาม	ก็ประสิทธิ์เพิ่มเขตรคาม
หิริญสุวรรณรัตนา
๑	นาคาศักดาเดช
พระยายักษ์ทรงฤทธา	นำใครเพทแลวิทยา
ชำนาญไสยพระชนม์ยืน
๑	พระสยามเทพบุตร
อวิราชทกวินคิน	ฤทธิรุตม์คอบยักขิน
บำบักไภยข่าพาธา
๑	พระกาฬพระกรกุม
เสื่อเมืองเรืองเทศา	ประทุมทิพย์ระเห็จมา
ก็ชรวงสารการเชิญ
๑	ท่อนรบค่านับนบ
ประชุมชื่นชมเพลิกเพลิน	เคารพเทพยอันท้าวเหิน
เจริญเทพฤไทย ฯ

(ร้องจบต่อรูปโคมเวียน พิณพาทย์ทำเพลงเชิดฉิ่ง)

บทที่ ๕ ร้องเพลงลมพัดชายเขา

๒๘ ข้างนั้นเทวเรศร์ เทวราชฤๅเดช ทุกประเทศคั่นอัย
ใหญ่ ทั้งรุกขเทวา อากาศเทพไท อิกเทพย์สถิตย์ใน
ศาลทุกคำขล

๑๑ สถานหลักเมือง คักคิลิทธิฤทธิเรือง เขตคฤฤทธิธรณ
ประชุมพร้อมพรัง ท้วทั้งมณฑล เกล่อนกลาคเวหน
สยสนปนกัน

๑๒ ทรงเครื่องเรืองรอง แสงเพชรแสงทอง นพรัตน์
เวียงวัน มรกฏนำแก้ว แต่ละเม็กคำพัน ทับทิมน้านั้น
ใสเรือเหลื่องงาม

๑๓ โอชอประคัย รุ่งศรีสลัย ระเบียบแวงวาม
เครื่องเพชรเจ็ดสี เรียงรายอร่าม คอกประจำยาม
ราชาวคั

• จะเป็นเรื่องฤๅเหลื่องสงไสยอยู่ พิมพ์ตามฉบับเดิม

- ๑ เทพเจ้าชุมนุม ทวีทิศประชุม รุ่งเรืองรัศมี
 ไพรยทิพยขณา อาสาวกี มณฑลามาดี
 หอมกระหลดขบไป
- ๑ บางเทพย์เสด็จรศ อาสาวกีสก ศรีกายสกลไส
 เจรจากลำหาญ ย่เกรงกลวไคร คិតลุ่มไภย
 อสรทั้งปวง
- ๑ เกรียมสาตราวอ ทำทางออกตลก ฤทธิไกรใหญ่หลวง
 คีลย์ศรพระขรรค์ ขนสายเหนียวหน่วง ชันแข็งคทาควง
 ทำทางที่รำ
- ๑ บางเทพย์ขานชัย คนตรินาทย์ สำเนียงเสียงฉ่ำ
 ประสานเสียงซอ บ้างจับระบำ จังหวะแม่นขำ
 หลักหลายแน่นหนา
- ๑ ทำทางอย่างกราบ ทรวดทรงผั่งผาย รำรำยไปมา
 ซ้อมจังหวะประเท้า งามจรตักวิยา บรรเลงเพลงซำ
 ถ้วนหน้าเปรมปรีดิ์

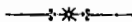
(ร้องขบต่อรำข้อม พิณพาทย์ทำเพลงมหาไชย)

บทที่ ๖ ร้องเพลงสามไม้

คำอรุณชุ่มไปในเวลากำลังร้อง

๑๖ ขยพณเทพชุมนุม มากลุ่มมาเกลื่อนสำราญ
 ทยเรียงเสียงประสาน ชัชเพลงบรรเลงคนตรี
 ๑ กล่าวกลอนขำเรอบาท โดยพระราชโองการมี
 ถ้วนหนักเปรมปรีดิ์ เกลิมพระเกียรติภูวไฉย
 ๑ เทพยต์ทั่วทุกสถาน รั้ประมาณอ้าลาไท
 พร้อมกันต่างครรรไล ระเห็จเหาะยงนภา
 ๑ กระทำประทักษิณ นรินทรด้วยหรรษา
 แล้วหลัดกลดคีรีมา สู่พิมานเมืองสวรรค์ ฯ

จบบทรำโคมรัชกาลที่ ๔

ขยพ

๑๖ คี

สมโภ

๑ พ:

กระษั

๑ คี

สัดต

๑ ม

หกพิ

๑ ๑

พระเ

๑ ๑

ทุกเ

๑

บทที่ ๗ ร้องเพลงนางนาค

- ๑๖ ศรีสวัสดิพิพัฒน์พรผล แต่พระจอมจุฬาลงกรณ์
พิภพสุธาสยามินทร์
- ๑ พระเดชแผ่นดิน ทุกประเทศธานี
ขรรค์ไชย
- ๑ ขารเมศพระพามิ่งมัย สวรรยาธิบดี
เป็นจอมจักษุชาติ
- ๑ กษัตริย์แผ่นดิน พระวงศมนตรี
ประชาประชุมชนาน
- ๑ แซ่ขรื่องสรรเสริญสมภาร พระปรีชาญาณ
ทนบำรุงภวคต
- ๑ เพียบพันภูผาพมณฑล เกลอนกลั่มชุมชน
ทุกเพศทุกพวงภาษา

๑ บทแต่ที่ ๑ ไปใช้ร้องแทนบทรักชาติ ๔ แต่ในงานพิเศษ
ฤกษ์เปลี่ยนงานหลายวันก็ใช้ร้องสลับวันกับบทรักชาติ ๔ ถ้าโดยปกติ
ใช้ร้องแต่บทรักชาติ ๔

๑	เงินงามสยามโยนตรา
วะแซกแลทั้งฝรั่งวน	มอญม่านมะลา
๑	กัมพูชชาติชวามามูลมวณ
มาพะมาพิงขารมี	ต่างชาติชุมชวน
๑	ล้วนร่ำเริงวันปรกติ
เกษมสำราญยานกระมล	ทั่วทั้งบุรี
๑	น้อมเกล้าถวายไชยมงคล
เจริญยิ่งร้อยพรรษา	ให้ ยืนพระชนม์

————— ◆ ◆ ◆ —————

บทที่ ๘ ร้องเพลงลิลาทะท่อม

๑	ศรีสิทธิฤทธิไชยไภวดี
เคียงพระบาทธิราชจอมปราณ	น้อมขังคมคัล
๑	ชกกรอ่อนเกล้าเอางาน
ทวยการระบำรำถวาย	บำเรอบทมาลัย
๑	กรรกงวงแวงเวียนชาย
บรรจบจงครบเพลงรำ	รำยเรียงเคียงราช
๑	จักรของละบองบทลำน้า
ระบพระบอนกลอนฉันท	โดยแบขระบำ

- ๑๑ ชูเชือกพระเกี้ยวภิจอมธรรม์ พระคุณอนันต์
 ขเนกจะเหลืออพรรณา
- ๑๒ พระเทศปกเกล้าเหล่าประชา อยู่เย็นเป็นผา
 คุกแสนเกษมเปรมใจ
- ๑๓ สมบูรณ์ภลศขสขสมัย ทิวท่งเวียงไชย
 ชนชมบรมบารมี
- ๑๔ สรวมเทพทั่วทกราษฎร์ วยหล้าธาตรี
 จงช่วยภิษาลยาทขงส์
- ๑๕ ให้เกษมศขสวัสดิ์ค้ำวาง พระชนม์ยืนยง
 ยิงร้อยแห่งรอยสรวินต์
- ๑๖ พระยศยืนค้ำดวงจันทร์ คู่ดวงตะวัน
 คุ้มหล้าคุ้มพาคินตง

บทที่ ๕ ร้องต้นเพลงนี้

- ๑๗ กฤษฎาณูชลินอมจำนง ในเข็องยาทขงส์
 ขรมนรินทร์ขันสยาม
- ๑๘ พระญาณใหญ่ยิ่งคือคาม ภิวรรณพนาม
 มหาสมุทขงลินธุ์

๑ พระเศษแผ่ทั่วแผ่นดิน
กรรวิสัยชวัลย์	แก่นกิ่งควงทิน—
๑ พระคุณปกเกล้าเป็นยาน
แลส่องสว่างชาติ	จันทร์แจ่มคัคณานต์
๑ บังคมกัมเกล้าคุณ
ประทีปแลอุยเทียนทอง	ท่างคอกมาลี
๑ นอบน้อมบูชาฝ่าละออง
พิภพแผ่นพนไผ่ไทย	พระบาทผู้ครอง

บทที่ ๑๐ ร้องเพลงขับพลับพลา

(ทายทวยังไม่พบ)

บทที่ ๑๑ ร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี

- ๑ ความ สุขสมบัตทั้ง ยวีวาร
 เจริญ พระลยปฏิภาณ ผ่องแผ้ว
 งาม ยนพระชนม์นาน นัยรอย ร้อยแฮ
 มี พระเกียรติเลิศแล้ว เล่ห์เพียงเพี้ยนจันทร
-

บทรำโคม

แต่งถวายพระพรกรมขุนวรจักรธรานุภาพ

ในงานเฉลิมพระชันษา ๕๐ ปีบริบูรณ์

เมื่อขขาด พ.ศ. ๒๔๐๘

บทที่ ๑ เห็นจะร้องเพลงกราวรำมอญ

๑๖	กฤษทากัญชฉัตรกรรพุม	ทศันชัษุมนุ
	ประนคณ้อมในทรงนาม	
๑๗	พระเกษยกเกษเกรงขาม	เมตตาทพยายาม
	ชยเลียงลูกด้วยการุญ	
๑๘	ตุชาน้อมนอบขอบคุณ	หวังจะคำจุน
	จำนงรักภักดี	
๑๙	ขอพึงพระเกษขาม	ให้ศุขสวัสดิ
	แก่ข้าพระบาททั้งหลาย	

บทที่ ๒ ร้องเพลงนางนาค

๑ ครีวีสทิตีไซษกรกราย	ประนมขังคมทนาย
มาร้องมารำขำเวอ	
๑ ในพระเจ้าน้องยาเธอ	ทรงพระคุณเสมอ
เทียบเท่าชนกชนนี	
๑ กำหนดการสมภพครบปี	เดลิงพระชนม์ภูมิ
ห้าสิบเอ็ดร้อยทางอาทิตย์	
๑ จันทรจรรอยทางถึงนิตย์	คำนวณควรคิด
เอกนตังสัตตชะ	
๑ คิคคำนวณข่างวาระ	หมื่นแปดสหัสสะ
หกร้อยยี่สิบนพวาร	
๑ จงเจริญสุขสวัสดิพิศาล	วิบุรณศฤงคาร
อุดมสมบัติวัฒนา	
๑ คีตรหมู่ไภยอหังการ	อย่าพานพาธา
ท้อใต้ผาลองพระบาท	

๑	ทุกข์โศกโรคภัยจงปลาท	พยคแลพยชาติ
	อย่าใ้มีในพระองค์	
๑	การสิ่งทีควรประสงค์	ไ้กิจงานง
	เทอญพ้ออย่าคลากซากเคื่อง	
๑	พระชนม์จกดำรงรุ่งเรือง	เย็นยาวนานเนือง
	ด้วยไชยฉนำลาประยูร	

บทที่ ๓ ร้องเพลงพิศซา

๑	ขอมเจ้าทีเพิ่มภล	รุกชเทพย์จำรญ
	จงช่วยพิทักษรักษา	
๑	ขอกรงพาลัเทวา	อากาศเทพา
	บ่าบักสรรพอนตราย	
๑	ท่านบ่ารงเจ้านาย	ข้าพเจ้าทงหลาย
	ทุกขทุกเคื่องคนวัน	
๑	ดำรงความประสงค์พร้อมกัน	ราชกิจทรงธรรม
	พระเจ้าพิภพพานสยาม	

